

фактичними обставинами, зовнішніми факторами. Також при розгляді питання ефективності тлумачення юридичних конструкцій варто звернути особливу увагу на такі правові явища як конкретизація та принцип юридичної визначеності.

Список використаних джерел

1. Антошкіна В. К. Правова природа результатів тлумачення цивільно-правових норм. *Часопис Київського університету права*. 2017. № 1. С. 14-19.
2. Гусарєв С. Д., Старицька О.О. До питання правової визначеності нормативних актів. *Наукові перспективи*. Серія Право. 2023 № 12(42). С. 487 – 498.
3. Купіна Л. Ф. Критерії ефективності правових норм. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія Право, 2017. Вип. 32. С. 51-57.

*Плотян Дарина Сергіївна,
аспірантка кафедри теорії держави та права
Національної академії внутрішніх справ*

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ МІЖНАРОДНОГО КОМЕРЦІЙНОГО АРБІТРАЖУ

У положеннях частини 5 статті 55 Конституції України [1] закріплено гарантоване право кожної особи будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань. Згідно цієї норми закріплено право особи відстоювати свої права та інтереси не лише в державних судах України, але й використовувати альтернативні способи вирішення спорів, у тому числі й шляхом їх розгляду третейськими судами, іншими інструментами арбітражу, які активно розвиваються в Україні згідно ратифікованих міжнародних норм. Також в Основному Законі України містяться положення про право кожного на підприємницьку діяльність та використання своїх здібностей та майна для їх функціонування [1, ст.ст. 41, 42]. Таким чином, у діючому законодавстві передбачено конституційні засади функціонування в Україні арбітражного розгляду цивільно-правових та господарсько-правових спорів, основою яких є свобода договору та автономія волі його сторін.

Окрім Конституції України, велике значення для розвитку вітчизняного третейського судочинства мають рішення Конституційного Суду України від 24 лютого 2004 року №3-рп/2004 [4] та від 10 січня 2008 року № 1-рп/2008 [5], в яких закріплено ряд правових позицій, що мають як практичне, так і доктринальне значення для подальшого вдосконалення цієї царини.

Ще одними доволі значними нормативними актами, що покликані врегулювати питання щодо діяльності третейського судочинства є рішення Європейського суду з прав людини, у яких наголошується на положення статті 6

Конвенції про захист прав людини і основних свобод [8], де надано можливість учасників судочинства звернення до третейського суду, якщо відмова від державного суду відбулася шляхом вільного волевиявлення сторін.

Закон України «Про міжнародний комерційний арбітраж» у статті 1 чітко формулює, що до міжнародного комерційного арбітражу передаються спори, які виникають з договірних та інших цивільно-правових відносин при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності, якщо хоча б одна зі сторін знаходиться за кордоном. До таких також відносяться спори підприємств з іноземними інвестиціями та міжнародних об'єднань і організацій, створених на території України, спори їх учасників, а рівно їх спори з іншими суб'єктами права України [3].

Перевага арбітражу полягає в отриманні доступної та простої процедури, на відміну від судового процесу вирішення спорів у національних органах. Крім того, суттєвим фактором являється формування сторонами позиції щодо обрання складу арбітражу, який розглядає і вирішує справи. Також позитивною особливістю арбітражу є його спрямованість не лише на вирішення спору, але й на його врегулювання шляхом спонукання сторін до укладення мирової угоди. Успішність такої важливої процедури значною мірою залежить від вміння арбітра привести сторони до компромісу. Саме таке врегулювання спору усуває ризики винесення негативного рішення проти однієї із сторін та створює комфортні умови для подальшого співробітництва сторін у сфері зовнішньоекономічної діяльності.

Перспективністю обрання і звернення до можливостей вирішення спору інструментами міжнародного комерційного арбітражу є і те, що рішення арбітражу є остаточними, на відміну від апеляційного і касаційного оскарження рішень у державних судах України. Такий підхід дозволяє більш оперативно вирішити спір та дає можливість визнання та примусового виконання рішення зазначеної установи.

Однак, не дивлячись на те, що алгоритм вирішення спору є швидшим за часовими проміжками, є й деякі негативні моменти такого розгляду справи, оскільки у вітчизняному арбітражі процедура є більш жорсткіша в порівнянні з іноземними арбітражними установами. Варто відмітити й те, що положеннями Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж» [3] і Регламенту Міжнародного комерційного арбітражу суду (надалі – МКАС) [6] врегульовано порядок розгляду справи лише в загальних рисах, де поза увагою нормотворців залишилися питання стадій розгляду справи та чітке коло можливостей учасників процесу для кожної з таких стадій. Така особливість процесу в МКАС, на відміну від державних судів, робить його більш «гнучким», обумовлює право арбітра на свій розсуд визначати хід розгляду справи, а сторони спору мають змогу його корегувати. Після вирішення того чи іншого спору арбітраж припиняє існування. Процедура випадкового арбітражу може визначатися сторонами самостійно чи шляхом домовленості про застосування модельних правил арбітражу (наприклад, Арбітражного регламенту ЮНСІТРАЛ [7]).

Характеризуючи сучасний стан та розвиток міжнародного комерційного арбітражу, варто звернути увагу на те, що, в новітніх умовах суттєво змінилося

процесуальне законодавство у сфері регулювання господарських та цивільно-правових спорів. Це значною мірою впливатиме і на вирішення спорів у сфері зовнішньоекономічних відносин засобами арбітражу. Так, Законом України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 03 жовтня 2017 року, який набрав чинності 15 грудня 2017 року [2], внесено суттєві зміни до зазначених нормативно-правових актів, а також введено цілу низку новел, демократичних за сутністю, більшість з яких є нормами, що містяться у ратифікованих Україною міжнародних документах. Зокрема, це стосується таких питань як: можливість вільного вибору права судочинства, мови ведення розгляду справи, процедурності щодо зручності вирішення спорів та дотримання прав суб'єктів господарювання тощо.

Як підсумок, можемо зазначити, що Україна, перебуваючи на шляху демократичного зовнішньоекономічного розвитку запроваджує наявні міжнародні стандарти щодо питання вирішення спорів поза межами національних судів. Використовуючі світові стандарти, відбувається розвиток національного арбітражного судочинства, що відповідає передовим вимогам розгляду господарських та цивільних спорів із іноземним елементом.

Список використаних джерел

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 01.05.2024)
2. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів : Закон України від 3 жовтня 2017 р. № 2147-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2147%D0%B0-19#Text> (дата звернення: 01.05.2024)
3. Про міжнародний комерційний арбітраж : Закон України від 24 лютого 1994 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4002-12> (дата звернення: 01.05.2024)
4. Рішення Конституційного Суду України від 24 лютого 2004 р. № 3-рп/2004 у справі № 1-8/2004 URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-04>. (дата звернення: 01.05.2024)
5. Рішення Конституційного Суду України від 10 січня 2008 р. № 1-рп/2008 у справі № 1-3/2008 URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-08>. (дата звернення: 01.05.2024)
6. Регламент Міжнародного комерційного арбітражу при Торгово-промисловій палаті України : Регламент, затверджений рішенням Президії ТПП України від 27 липня 2017 р. № 25 (6) URL: <https://icas.org.ua/wp-content/uploads/Reglament-ISAS-pry-TPP-Ukraynu.pdf>. (дата звернення: 01.05.2024)

7. Арбітражний регламент ЮНСІТРАЛ : Регламент, Міжнародний документ від 15 червня 1976 р. URL:http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_059. (дата звернення: 01.05.2024)

8. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 01.05.2024).

*Попович Руслан Андрійович,
аспірант кафедри права приватного вищого
навчального закладу «Європейський університет»*

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВ ПОТЕРПІЛОГО ПІД ЧАС СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Однією з багатовікових проблем розвитку демократичного, правового суспільства, що незмінно перебуває в центрі пильної уваги правової думки, залишаються питання захисту прав, свобод та законних інтересів особи [1, с. 64]. У ст. 2 Кримінального процесуального кодексу України задекларовано завдання кримінального провадження, яке полягає в захисті особи, суспільства й держави від кримінальних правопорушень, охороні прав, свобод і законних інтересів учасників кримінального провадження [2], що кореспондується з положеннями ст. 3 Конституції України [3]. Реалізація цього завдання неможлива без створення дієвого кримінального процесуального механізму забезпечення прав потерпілих.

В умовах спротиву збройній агресії росії на території України важливе значення має створення оптимальних процесуальних механізмів реалізації потерпілим своїх прав та законних інтересів, формування сучасної методології та опанування її практикою за посиленої уваги питанням відшкодування заподіяної шкоди, участі в проведенні слідчих (розшукових) дій під час судового розгляду, дотриманню процесуальних прав і законних інтересів потерпілого.

Процесуальна активність потерпілого під час судового розгляду залежить від того, наскільки кримінальна процесуальна система гарантій відповідає дійсності щодо реалізації прав та законних інтересів, якими наділено потерпілого. Така реалізація прав і законних інтересів може здійснюватися як особисто, так і за допомогою участі у кримінальному провадженні представника-адвоката або законного представника (якщо потерпілий є неповнолітнім) [1, с. 46]. Отже, в умовах сьогодення не втрачають своєї актуальності та потребують детального аналізу процесуальні можливості потерпілого у судовому кримінальному процесі.

На сьогодні у теорії кримінального процесу існують різні, а часом і діаметрально протилежні, наукові позиції щодо процесуальних можливостей потерпілого у судовому кримінальному процесі, забезпечення і реалізації захисту прав, свобод та законних інтересів зазначених учасників кримінального